

РОЗДІЛ VI. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА КРИМІНОЛОГІЇ; КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

УДК 343.22: 4

СТАДІЇ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Вознюк А.А., к.ю.н., ст. наук. співробітник

Національна академія внутрішніх справ

Дудоров О.О., д.ю.н., професор, заслужений діяч науки і техніки України

Луганський державний університет внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка

У взаємозв'язку з концепціями кримінальної відповідальності досліджуються проблеми її стадій. На підставі семантичного аналізу термінів «стадія» та «етап» сформульовано визначення поняття «стадія кримінальної відповідальності». Зроблено висновок про те, що концепції кримінальної відповідальності відображають окремі послідовні моменти в її розвитку, що відповідають певним стадіям. Розкрито зміст таких стадій, як виникнення кримінальної відповідальності, притягнення до кримінальної відповідальності, настання та припинення кримінальної відповідальності.

Ключові слова: кримінальна відповідальність, стадії (етапи) кримінальної відповідальності, виникнення кримінальної відповідальності, притягнення до кримінальної відповідальності, настання кримінальної відповідальності, припинення кримінальної відповідальності.

Вознюк А.А., Дудоров А.А. СТАДИИ УГОЛОВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ / Национальная академия внутренних дел, Луганский государственный университет внутренних дел имени Э.А. Дидоренко, Украина

Во взаимосвязи с концепциями уголовной ответственности исследуются проблемы ее стадий. На основании семантического анализа терминов «стадия» и «этап» сформулировано определение понятие «стадия уголовной ответственности». Сделан вывод о том, что концепции уголовной ответственности отражают отдельные последовательные моменты в ее развитии, соответствующие определенным стадиям. Раскрывается содержание таких стадий, как возникновение уголовной ответственности, привлечение к уголовной ответственности, наступление и прекращение уголовной ответственности.

Ключевые слова: уголовная ответственность, стадии (этапы) уголовной ответственности, возникновения уголовной ответственности, привлечение к уголовной ответственности, наступления уголовной ответственности, прекращения уголовной ответственности.

Voznyuk A.A., Dudorov A.A. THE STAGES OF CRIMINAL RESPONSIBILITY / National academy of internal affairs, Lugansk state university of internal affairs of the name of E.A. Didorenko, Ukraine

Problems of criminal liability stages are researched in their connection with criminal liability concepts. By the use of semantic analyses of terms «stage» and «phase» the definition of concept «stage of criminal liability» is formulated. This is a specific moment (period, phase) in the criminal liability development that has its own quality features. Under criminal liability it is proposed to understand specific criminal law institute that covers state's reaction to the committed crime and that consists of realized by the court in incriminating sentence conviction of the criminal law norm offender and as a rule in invocation of criminal law enforcement measures against him.

A conclusion is made that concepts of criminal liability reflect separate consequent moments of its development that respond to specific stages. The meaning of such of its stages as criminal liability origination, bringing in to criminal liability, approach and termination of criminal liability is described.

It is demonstrated that criminal liability starts from the moment of entering the relevant law on criminal liability into force and as a general rule from the moment of achieving the age from which

criminal liability can be applied to the person (under the terms of such person's mental health). Bringing to criminal liability starts with the moment of notifying person about suspicion of committing a crime in connection with what a person gets the criminal procedure status of suspect, defendant, convict. Criminal liability starts with the moment of entering the judgment of conviction into legal force and is connected to the convicted person. It is proved that this or another response to the question about the moment of criminal liability appearance and advance depends on what understanding of retrospective criminal liability is accepted by this or another researcher.

The moment of criminal liability termination depends on the form of its realization concerning a specific person; the consequence of criminal liability termination is in recognizing a person as the one without criminal record.

Key words: criminal liability, stages (periods) of criminal liability, origination of criminal liability, bringing in to criminal liability, approach of criminal liability, termination of criminal liability.

Кримінальна відповідальність є однією з фундаментальних і водночас найбільш дискусійних категорій у теорії кримінального права. Будучи самостійним кримінально-правовим інститутом із притаманним їй специфічним змістом, кримінальна відповідальність нерозривно пов'язана з кримінально-правовими відносинами та взаємодіє з такими інститутами Загальної частини кримінального права, як кримінальний закон, склад злочину, покарання, звільнення від покарання та його відбування, судимість тощо. При цьому в чинному КК України поняття «кримінальна відповідальність» не розкривається, хоч вживається в його тексті в різних аспектах досить часто (понад сто разів) [1, 127]. Дискусійним залишається і понятійно-категоріальний апарат кримінальної відповідальності – ознаки, види, стадії, форми реалізації, функції, цілі тощо. У літературі зустрічаються і досить радикальні заклики відмовитись від використання в тексті КК поняття «кримінальна відповідальність», яке породжує нескінченні суперечки в доктрині, і замінити його узагальнюючими термінами на кшталт «кримінально-правовий вплив», «заходи кримінально-правового характеру» або «кримінально-правові санкції».

Вагомим внеском у розроблення проблематики кримінальної відповідальності є дослідження Л.В. Багрій-Шахматова, Ю.В. Бауліна, Я.М. Брайніна, В.К. Гришука, М.Й. Коржанського, І.В. Красницького, В.О. Меркулової, В.І. Осадчого, Є.О. Письменського, П.П. Сердюка, М.І. Хавронюка, П.В. Хряпінського, М.Д. Шаргородського, С.Д. Шапченка, П.Л. Фріса, С.С. Яценка та ін. Водночас серед недостатньо розроблених концептуальних питань кримінальної відповідальності варто відмітити вчення про її стадії.

Кримінальну відповідальність як явище об'єктивної дійсності можна розглядати у двох аспектах – як процес та як результат. Кримінальна відповідальність як процес характеризується певними стадіями розвитку, дослідження яких виступає *метою* цієї статті.

Насамперед необхідно з'ясувати семантичне значення термінів «стадія» та «етап». У тлумачному словнику стадія визначається як певний момент, період, етап у житті, розвитку кого-, чого-небудь, які мають свої якісні особливості [2, 1382]. Водночас етап – це окрема частина чого-небудь; окремий момент, період, стадія в розвитку [2, 387]. Аналіз цих понять дозволяє стверджувати, що стадія та етап – споріднені категорії, що вживаються як синоніми. Вони відображають певні моменти в розвитку певного явища (у нашому випадку – кримінальної відповідальності). Виходячи з цього, стадії кримінальної відповідальності – це певні моменти, періоди, етапи в її розвитку, які мають свої якісні особливості.

Дослідження стадій кримінальної відповідальності вважаємо за доцільне продовжити стислим аналізом найбільш поширених концепцій кримінальної відповідальності.

Зазвичай під кримінальною відповідальністю розуміють те, що настає після вчинення злочину, тобто відповідальність є ретроспективною. Разом із тим існує концепція, згідно з якою кримінальна відповідальність виникає і до моменту вчинення злочину, тобто є позитивною чи перспективною, слугуючи засобом забезпечення невчинення кримінально караного посягання будь-якою особою.

Під позитивною кримінальною відповідальністю прихильники її виокремлення розуміють усвідомлення особою необхідності дотримання кримінально-правових заборон, закріпленої в кримінальному законі міри належної поведінки індивіда, правомірної (такої, що відповідає інтересам суспільства) поведінки як результат виконання нею обов'язку не вчиняти заборонених кримінальним законом діянь. Концепція позитивної (перспективної) кримінальної відповідальності піддана жорсткій критиці багатьма авторами, які вважають, що правомірна поведінка особи (у тому числі у формі дотримання кримінально-правових заборон) є самодостатньою як у суспільстві, так і в кримінальному праві, реалізується поза межами кримінальної відповідальності і не потребує обґрунтування у вигляді подібних надуманих конструкцій [1, 131-132].

Звернення до чинного КК України дозволяє також стверджувати, що, крім реальної кримінальної відповідальності (втіленої в обвинувальному вирокі суду відповідальності особи за вчинений нею злочин), існує потенційна кримінальна відповідальність. Це – загроза покаранням, яка міститься у кримінальному законі та яка може бути реалізована у майбутньому щодо кожного, хто скоїть злочин. Вживання в КК поняття «закон про кримінальну відповідальність» (назва Розділу II Загальної частини КК України) свідчить про те, що кримінальна відповідальність у такому розумінні породжується саме кримінальним законом, який набрав чинності і встановив кримінально-правові заборони (включаючи санкції), звернені до невизначеного кола осіб – потенційних злочинців. У розглядуваному аспекті кримінальна відповідальність носить неперсоніфікований характер і розуміється як заборона-попередження, яка не має конкретного адресата та яка інформує про те, що кожний, хто порушить заборону, опиниться у сфері дії кримінального закону [1, 133; 3, 76-78]. Саме з існуванням потенційної кримінальної відповідальності треба пов'язувати поняття диференціації кримінальної відповідальності як здійснюваної законодавцем градації (розчленування) державного примусу у вигляді заходів кримінально-правового впливу.

Концепції позитивної і потенційної кримінальної відповідальності є, поза всяким сумнівом, теоретично і практично значущими. Однак традиційно кримінальна відповідальність, як вже зазначалось, тлумачиться як ретроспективна (негативна) відповідальність – відповідальність особи за вчинений у минулому злочин, правовий наслідок останнього, особливий правовий інститут, у межах якого здійснюється реагування держави на скоєний злочин. Саме таке розуміння кримінальної відповідальності висунув і Конституційний Суд України у рішенні, винесеному за конституційним поданням МВС України щодо офіційного тлумачення положень частини третьої статті 80 Конституції України (справа про депутатську недоторканість) від 27 жовтня 1999 р., назвавши цей вид юридичної відповідальності особливим елементом механізму кримінально-правового реагування держави щодо особи, яка вчинила злочин, формою реалізації державою правоохоронних норм, що, як правило, полягає в застосуванні до того, хто вчинив злочин, конкретних кримінально-правових заходів примусового характеру через обвинувальний вирок суду.

Правничою наукою вироблено низку концепцій, у межах яких ретроспективна кримінальна відповідальність тлумачиться як: покарання; реалізація санкції; захід державного примусу; реакція суспільства на правопорушення; обов'язок перетерпіти негативні наслідки; примусово виконуваний обов'язок; обов'язок дати звіт; правовідносини; осуд. Природно, що в юридичній літературі існують різні підходи щодо розуміння кримінальної відповідальності, які, враховуючи складність і

багатогранність цього соціально-правового наслідку вчиненого злочину, не варто протиставляти один одному. Гіпертрофія тієї чи іншої сторони феномену кримінальної відповідальності недоречна; для з'ясування суті кримінальної відповідальності бажаним видається певний синтез висловлених у літературі позицій. Невипадково фахівці, які поглиблено вивчають цю проблематику (зокрема, В.К. Грищук), констатують існування в сучасній доктрині синтетичних концепцій ретроспективної кримінальної відповідальності.

На наш погляд, кримінальна відповідальність – це особливий кримінально-правовий інститут, у межах якого здійснюється реагування держави на вчинений злочин і який полягає у здійснюваному судом в обвинувальному вирокі осуді порушника кримінально-правової заборони та, як правило, у застосуванні щодо нього заходів кримінально-правового примусу.

Використання в наведеному визначенні слів «як правило» зумовлено тим, що ми не виключаємо як таку можливість реалізації кримінальної відповідальності без призначення покарання. Виокремлення цієї, так би мовити, найбільш ліберальної форми реалізації кримінальної відповідальності ґрунтується на використанні у чинному КК термінологічного звороту «звільнення від покарання», а також на ч.3 ст.88 КК України, згідно з якою особи, засуджені за вироком суду без призначення покарання, визнаються такими, що не мають судимості. Та обставина, що КПК України 2012 р., як і попередній КПК, не передбачає можливості постановлення обвинувального вироку суду без призначення покарання, свідчить, що він суперечить КК України. Видається, що положення КПК як документа, норми якого стосовно кримінального закону носять допоміжний (обслуговуючий) характер, мають бути узгоджені з приписами КК у частині уможливлення постановлення обвинувального вироку суду без призначення покарання.

До речі, те, що несприятливі наслідки для правопорушника як складова кримінальної відповідальності можуть зводитись до визнання особи винною у вчиненні злочину (фактично лише до осуду злочинця і вчиненого ним з боку держави), не характерно для інших видів юридичної відповідальності.

Викладене вище наводить на думку про те, що концепції кримінальної відповідальності відображають певні послідовні моменти в розвитку кримінальної відповідальності: 1) встановлення кримінально-правової заборони на вчинення злочину і виникнення обов'язку не вчиняти злочин; 2) вчинення злочину і виникнення обов'язку бути підданим кримінальній відповідальності; 3) засудження особи, яка вчинила злочин; 4) застосування до особи покарання чи звільнення від покарання та його відбування; 5) визнання особи, яка вчинила злочин, судимою.

Інакше кажучи, йдеться про те, що спочатку законодавець встановлює кримінальну відповідальність за вчинення конкретного злочину, що супроводжується набранням чинності законом про кримінальну відповідальність. Так виникає обов'язок особи не вчиняти злочин. Тут, щоправда, варто зробити застереження: обов'язок не вчиняти злочинів має своїм першоджерелом не стільки кримінальний закон, скільки Конституцію України, відповідно до ст. 68 якої кожен зобов'язаний неухильно додержуватися законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей.

У подальшому внаслідок вчинення злочину, виникнення обов'язку бути підданим кримінальній відповідальності та встановлення особи, яка підозрюється у вчиненні злочину, відбувається притягнення до кримінальної відповідальності. У результаті визнання особи винуватою у вчиненні злочину вона засуджується, й у такий спосіб кримінальна відповідальність починає реалізовуватись. Як будь-яке явище кримінальна

відповідальність має свій кінець, у зв'язку з чим доцільно виділяти і стадію припинення кримінальної відповідальності, котра має місце після завершення її реалізації.

Отже, є підстави виділити такі стадії кримінальної відповідальності: 1) виникнення кримінальної відповідальності; 2) притягнення до кримінальної відповідальності; 3) настання кримінальної відповідальності; 4) припинення кримінальної відповідальності [4, 235; 5, 144-147]. Доктрині кримінального права відомі різні позиції щодо змістовного наповнення зазначених стадій.

Виникнення кримінальної відповідальності. І.Я. Соловій вважає, що кримінальна відповідальність виникає з моменту вчинення особою суспільно небезпечного діяння, що містить фактичний склад конкретного злочину, передбаченого Особливою частиною КК [6, 7; 7, 259]. С.А. Данилюк поділяє цю точку зору, зазначаючи, що правова природа кримінальної відповідальності, як і юридичної відповідальності загалом, – зобов'язуюча: вчинення особою злочину є основою для виникнення кримінальної відповідальності [8, 9]. Натомість Ю.В. Баулін стверджує, що кримінальна відповідальність існує з моменту набрання чинності відповідним законом про кримінальну відповідальність [9, 40].

Більш прийнятною вважаємо позицію Ю.В. Бауліна, оскільки кримінальна відповідальність виникає з моменту набрання чинності відповідним законом і під час вчинення злочину вже існує як об'єктивне явище. Стосовно ж конкретної фізичної особи, то кримінальна відповідальність виникає з моменту досягнення нею віку, з якого може наставати така відповідальність (за умови осудності цієї особи), а також (якщо в цьому є потреба) з моменту набуття особою статусу спеціального суб'єкта злочину.

Притягнення до кримінальної відповідальності. Моментом притягнення до кримінальної відповідальності науковці зазвичай визнають факт пред'явлення особі обвинувачення у вчиненні конкретного злочину [6, 7; 7, 259; 10, 16]. Така ж позиція відображена в згаданому рішенні Конституційного Суду України. У зв'язку з прийняттям нового КПК України слід зробити хіба що уточнення. Відповідно до п.14 ч.1 ст.3 КПК притягнення до кримінальної відповідальності – стадія кримінального провадження, яка починається з моменту повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального правопорушення [11].

Принагідно зауважимо, що процедура повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального правопорушення у тому вигляді, в якому вона виписана у ст.ст.276-278 КПК України 2012 р., здатна, на нашу думку, унеможливити застосування заохочувальних приписів чинного КК України, в яких вживається словосполучення «до притягнення до кримінальної відповідальності», або принаймні поставити долю цих приписів у повну залежність від розсуду правозастосувача.

Настання кримінальної відповідальності. А.В. Єндольцева вважає, що кримінальна відповідальність настає з моменту винесення судом вироку [12, 25], а М.Д. Шаргородський, М.Й. Коржанський – з моменту вчинення злочину [13, 206; 14, 9]. Р.В. Вереша зазначає, що зустрічаються й інші думки стосовно часу настання кримінальної відповідальності (момент порушення кримінальної справи, момент притягнення як обвинуваченого) [15, 29].

П.Л. Фріс, узагальнивши висловлені точки зору, констатує, що одні автори пов'язують момент настання кримінальної відповідальності з моментом вчинення закінченого злочину, інші – з моментом притягнення особи як обвинуваченого, треті – з винесенням обвинувального вироку судом, четверті – з моментом вступу вироку в законну силу. На думку названого науковця, найбільш правильною є позиція тих, хто підтримує останню точку зору, адже вона ґрунтується на ст.62 Конституції України [16, 325]. Відповідно до рішення Конституційного Суду України кримінальна відповідальність також настає

з моменту набрання законної сили обвинувальним вироком суду. Нині таку позицію підтримує більшість вітчизняних дослідників.

Цілком очевидно, що та чи інша відповідь на питання про момент виникнення або настання кримінальної відповідальності залежить від того, яке розуміння ретроспективної кримінальної відповідальності сприйнято тим чи іншим дослідником. Так, ототожнення кримінальної відповідальності з обов'язком відповісти за порушення кримінально-правової заборони дозволяє прибічникам такого підходу робити цілком логічний у його межах висновок про те, що моменти настання кримінально-правових відносин і кримінальної відповідальності збігаються. Це – час вчинення діяння, що містить склад злочину. Закріплене в згаданому рішенні Конституційного Суду України положення про те, що кримінальна відповідальність настає з моменту набрання законної сили обвинувальним вироком суду, інтерпретується в межах концепції «відповідальність – обов'язок» як таке, що стосується не стільки моменту настання кримінальної відповідальності, скільки офіційної констатації її у вирокі (офіційного підтвердження обов'язку винуватого піддатися кримінальній відповідальності) і початку її фактичної реалізації – моменту, з якого починається фактичне перетерпіння винуватим заходів, зазначених у законі про кримінальну відповідальність.

Ми не погоджуємось з позицією, відповідно до якої кримінальна відповідальність настає з моменту вчинення злочину. Адже вчинення злочину породжує кримінально-правові відносини, змістом яких є, зокрема, обов'язок винуватого понести кримінальну відповідальність і повноваження держави накласти її на нього. На момент вчинення злочину він поки що не отримав належної юридичної оцінки, втіленої в процесуальну форму; невідомий і конкретний зміст кримінальної відповідальності, що буде накладена на порушника кримінально-правової заборони. Навіть якщо в поведінці особи є одна з правових підстав кримінальної відповідальності – склад злочину (ч.1 ст.2 КК України), це зовсім не означає, що така особа обов'язково понесе кримінальну відповідальність (наприклад, злочин не вдалося виявити чи розкрити).

Не можна вважати моментом настання кримінальної відповідальності і початок кримінального провадження, оскільки такий факт не є підставою для застосування кримінальної відповідальності. Не слід виключати і можливості закриття кримінального провадження з підстав, передбачених КПК.

З обстоюваного нами розуміння кримінальної відповідальності як особливого елемента в механізмі кримінально-правового реагування держави щодо винного в злочині (фактичного застосування до нього передбачених кримінальним законом державних осуду і примусу) впливає, що кримінальна відповідальність виникає лише після того, як обвинувальний вирок суду набрав законної сили. Кримінальна відповідальність настає саме з моменту набрання законної сили обвинувальним вироком суду, оскільки не слід виключати можливості подання апеляції та подальшого її задоволення.

Пов'язаний із вчиненням злочину державний примус застосовується раніше, ніж обвинувальний вирок суду набирає законної сили (наприклад, обрання запобіжного заходу). Однак регламентовані КПК заходи кримінально-процесуального примусу, не дивлячись на істотність пов'язаних з їх застосуванням обмежень прав і свобод особи (підозрюваного, обвинуваченого, підсудного), не свідчать про виникнення кримінальної відповідальності як інституту матеріального (кримінального) права. Зазначені заходи, будучи покликаними забезпечувати встановлення істини і невідворотність кримінальної відповідальності за вчинений злочин, не є заходами кримінально-правового впливу і лише створюють необхідні передумови для застосування кримінально-правових норм, а надалі – норм кримінально-виконавчого права. Із презумпції невинуватості випливає, що заходи процесуального примусу, які

застосовуються до обвинуваченого, не можуть розглядатись як початок реалізації кримінальної відповідальності.

Настання кримінальної відповідальності пов'язане з формами її реалізації. Залежно від того, чи поєднується здійснений в обвинувальному вироку суду державний осуд злочинця із застосуванням до нього заходів кримінально-правового примусу, а також залежно від того, який саме із зазначених заходів фактично застосовано до злочинця, можна виокремити певні передбачені КК України форми реалізації кримінальної відповідальності [1, 141-145].

Кримінальна відповідальність виникає на завершальному етапі розвитку охоронних кримінально-правових відносин; останні можуть припинитись і до моменту виникнення кримінальної відповідальності. Юридичними фактами, які припиняють охоронні кримінально-правові відносини та унеможливають реалізацію прав та обов'язків суб'єктів цих правовідносин, слід визнавати, зокрема: смерть того, хто вчинив злочин; захворювання до постановлення вироку особи, яка вчинила злочин у стані осудності, на психічну хворобу, що позбавляє її можливості усвідомлювати свої дії (бездіяльність) або керувати ними; декриміналізацію діяння; звільнення особи від кримінальної відповідальності.

Припинення кримінальної відповідальності. Момент припинення кримінальної відповідальності в теорії кримінального права визначають по-різному: момент втрати чинності відповідним законом про кримінальну відповідальність [9, 40]; момент зняття чи погашення судимості [6, 8; 16, 334]; момент, коли засуджений відбув призначену йому судом міру покарання і з нього знято судимість, коли сплили строки давності притягнення до кримінальної відповідальності чи строки давності виконання обвинувального вироку, у випадках амністії чи помилування [13, 207]; смерть злочинця, амністія, давність кримінального переслідування [17, 5]. Жодна із наведених позицій не може вважатись вичерпною. Фактично кримінальна відповідальність може бути припинена взагалі і стосовно конкретної особи.

Так, залежно від форми її реалізації кримінальна відповідальність припиняється, зокрема, у випадку: погашення або зняття судимості (окремими випадком погашення судимості відповідно до ст.89 КК є успішне випробування – закінчення іспитового строку, встановленого судом для засудженої особи, звільненої від призначеного їй покарання); смерті засудженої особи; декриміналізації вчиненого нею діяння; набрання законної сили обвинувальним вироком суду, яким засудженому не призначається покарання (у цьому разі кримінальна відповідальність є «одномоментною» – її настання і закінчення збігаються). Кінцева межа кримінальної відповідальності відсутня у випадку призначення довічного позбавлення волі за умови, що актом помилування це покарання не було замінено позбавленням волі на певний строк.

Виокремлення чотирьох стадій кримінальної відповідальності дозволяє виділити характерних для кожної стадії суб'єктів, що мають певний кримінально-правовий та кримінальний процесуальний статус. Так, на етапі виникнення кримінальної відповідальності фізична осудна особа, яка досягла певного віку, стає потенційним суб'єктом злочину, тобто вона може вчинити злочин у майбутньому.

На стадії притягнення до кримінальної відповідальності з'являються такі суб'єкти, як підозрюваний та обвинувачений. Відповідно до ч.1 ст.42 КПК підозрюваним є особа, якій у встановленому порядку повідомлено про підозру, або особа, яка затримана за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення. Обвинуваченим (підсудним) є особа, обвинувальний акт щодо якої переданий до суду в порядку, передбаченому статтею 291 КПК (ч.2 ст.42 КПК). Настання кримінальної відповідальності обумовлює появу засудженого. Засудженим у кримінальному провадженні є обвинувачений, обвинувальний вирок суду щодо якого набрав законної сили (ч.2 ст.43 КПК). У

результаті припинення кримінальної відповідальності особа вважається такою, що не має судимості.

Проведене дослідження дозволяє зробити такі **висновки**: 1) стадії кримінальної відповідальності – це певні моменти (періоди, етапи) у розвитку кримінальної відповідальності, які мають свої якісні особливості. До таких стадій належать: виникнення кримінальної відповідальності, притягнення до кримінальної відповідальності, настання кримінальної відповідальності, припинення кримінальної відповідальності; 2) кримінальна відповідальність виникає з моменту набрання чинності відповідним законом про кримінальну відповідальність і, за загальним правилом, досягнення особою віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність (за умови осудності цієї особи); 3) притягнення до кримінальної відповідальності відбувається з моменту повідомлення особі про підозру у вчиненні злочину, у зв'язку з чим особа набуває кримінального процесуального статусу підозрюваного, обвинуваченого, підсудного; 4) настання кримінальної відповідальності має місце з моменту набрання законної сили обвинувальним вироком суду та пов'язане з особою засудженого; 5) момент припинення кримінальної відповідальності залежить від форми її реалізації стосовно конкретної особи; наслідком припинення кримінальної відповідальності є визнання особи такою, що не має судимості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Українське кримінальне право. Загальна частина: підручник / за ред. В.О. Навроцького. – К.: Юрінком Інтер, 2013. – 712 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови: (з дод., допов. та CD) / [уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел]. – К.: Ірпінь: Перун, 2009. – 1736 с.
3. Дудоров О.О. Кримінальна відповідальність: аналіз основних концепцій / О.О. Дудоров // Наука і правоохорона. – 2009. – № 12. – С. 76–78.
4. Вознюк А.А. Концептуальні засади звільнення від кримінальної відповідальності / А.А. Вознюк // Філософські, методологічні та психологічні проблеми права: II Всеукр. наук.-теорет. конф. 31 січня 2009 р.: матеріали конф. – Київ, 2009. – С. 235–236.
5. Вознюк А.А. Кримінально-правовий нарис проблемних питань частини 3 статті 2 Кримінального кодексу України / А.А. Вознюк // Підприємництво, господарство і право. – 2010. – № 8. – С. 144–147.
6. Соловій Я.І. Межі кримінальної відповідальності: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 «Кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право» / Я.І. Соловій. – К., 2004. – 17 с.
7. Соловій Я.І. Межі кримінальної відповідальності: монографія / Я.І. Соловій. – Івано-Франківськ: ЗАТ «Надвірнянська друкарня», 2009. – 297 с.
8. Данилюк С.А. Освобождение от уголовной ответственности (вопросы дифференциации): автореф. дисс. на соиск науч. степ. канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 «Уголовное право, криминология и уголовно-исполнительное право» / С.А. Данилюк. – М., 1984. – 18 с.
9. Баулін Ю.В. Поняття кримінальної відповідальності та його значення для практики застосування Нового Кримінального кодексу України / Ю.В. Баулін // Новий Кримінальний кодекс України: Питання застосування і вивчення: міжнар. наук.-практ. конф. 25-26 жовт. 2001 р.: матер. конф. – К. – Х.: Юрінком Інтер, 2002. – С. 39–42.

10. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – [5-те вид., переробл. та доповн.]. – К.: Юридична думка, 2008. – 1216 с.
11. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/print1362076659426648>
12. Ендольцева А.В. Институт освобождения от уголовной ответственности: теоретические, законодательные и правоприменительные проблемы: автореф. дис. на соиск. науч. степ. д-ра юрид. наук: спец. 12.00.08 «Уголовное право, криминология и уголовно-исполнительное право» / А.В. Ендольцева. – М., 2006. – 50 с.
13. Шаргородский М.Д. Избранные труды / М.Д. Шаргородский; сост. и предисловие Б.В. Волженкина. – СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2004. – 657 с.
14. Коржанський М.Й. Науковий коментар Кримінального кодексу України / М.Й. Коржанський. – К.: Атіка, Академія, Ельга-Н, 2001. – 656 с.
15. Вереша Р.В. Суб'єктивні елементи підстави кримінальної відповідальності [підручник] / Р.В. Вереша. – К.: Атіка, 2006. – 740 с.
16. Фріс П.Л. Кримінально-правова політика України: дис. ...д-ра юрид. наук: спец. 12.00.08 / П.Л. Фріс. – К., 2005. – 440 с.
17. Магомедов А.А. Правовые последствия освобождения от уголовной ответственности: автореф. дисс. на соиск. науч. степ. канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 «Уголовное право, криминология и уголовно-исполнительное право» / А.А. Магомедов. – М., 1990. – 24 с.

УДК 343.265

ОСОБА ВИННОГО ЯК ОБСТАВИНА, ЩО ПІДЛЯГАЄ ВРАХУВАННЮ ПРИ ЗВІЛЬНЕННІ ВІД ПОКАРАННЯ З ВИПРОБУВАННЯМ: АНАЛІЗ ПРАВОЗАСТОСОВНОЇ ПРАКТИКИ

Письменський Є.О., к.ю.н., доцент

Луганський державний університет внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка

Статтю присвячено розгляду особи винного, яка згідно з ч.1 ст.75 КК України разом із тяжкістю злочину є критерієм визначення підстави застосування звільнення від покарання з випробуванням. Досліджуються проблеми застосування судами зазначеного законодавчого положення, висуваються пропозиції щодо підвищення ефективності практики застосування звільнення від покарання з випробуванням.

Ключові слова: особа винного, звільнення від покарання з випробуванням, практика правозастосування.

Письменский Е.А. ЛИЧНОСТЬ ВИНОВОГО КАК ОБСТОЯТЕЛЬСТВО, ПОДЛЕЖАЩЕЕ УЧЕТУ ПРИ ОСВОБОЖДЕНИИ ОТ НАКАЗАНИЯ С ИСПЫТАНИЕМ: АНАЛИЗ ПРАВОПРИМЕНИТЕЛЬНОЙ ПРАКТИКИ / Луганский государственный университет внутренних дел имени Э.А. Дидоренко, Украина